

A deszki szerbek húsvéti szokásai

Jézus Krisztus feltámadása a legnagyobb keresztény ünnep, amelyet a szerbek a Maros mentén méltóképpen ünnepeltek meg, és a mai napig is jelentőségéhez illően ünnepelnek meg. Az ünnephez a templomi szokások mellett olyan népi szokások is kötődnek, amelyek a jelentőségüket napjainkig is megőrizték. A húsvét nem csupán rövid ünnepelést jelent, hanem olyan hosszú ünnepsorozat, amely a héthetes böjttel kezdődik.

A böjt

A húsvéti böjt a „tiszta hétfő” napján veszi kezdetét. Ez a nagytakarítás napja, amikor emellett még nagy gonddal el is mosogatnak, különösen a főzőedényeket, hogy véletlenül se maradjon bennük odata-padt zsír.

A böjt alatt leggyakrabban fehér burgonyalevest főztek meg bablevest, mákos-, diós tésztát, főtt és sült krumplit és különböző gyümölcsöket fogyasztottak, emellett halat, levesnek elkészítve, vagy az idősebbek egyszerűen babbal főzve fogyasztották. A legszigorúbb böjt nagypénteken volt, amikor csak kenyert ettek. A Maros mentén ezen a napon kukoricát is pattogtattak. A mai időkben nagyhéten böjtölnek. Az ételek változatlanok maradtak, csak a főzésük és elkészítésük módja változott meg, modernizálódott.

Teodor szombatja

A nagyböjt első szombatjára esik szent Teodor Tiron vértanú ünnepe. Julius Apostatus római császár uralkodásának idején, 385-ben a keresztények olyan üldöztetést szenvedtek, mint Néró idejében.

Ekkor történt, hogy a császár parancsba adta, hogy a város piacain és boltjaiban az élelmet áldozati állatok vérével permetezzék le, hogy a keresztények így módon megszenteltelenítve ne tudjanak áldozni. Szent Teodor Tiron azonban szólt a város érsekének, hogy a város keresztényei ne vásároljanak semmilyen élelmiszert, ehelyett azon a héten az otthonaikban búzát főzzenek, mézzel keverjék, és azt fogyasszák. A keresztények így is tettek, és illően áldoztak vasárnap. Ennek az emlékére főzik ezen a napon a búzát, ame-

lyet a háziak fogyasztanak, a háziasszony pedig ezzel kínálja a betérő vendéget.

Lázár szombatja – „Vrbica”

A böjt hatodik hetébe eső ünnep, virágvasárnapot megelőzően ülik meg, a négy nap múltán feltámadó Lázár és Krisztus jeruzsálemi bevonulásának emlékére. A bevonulásakor a gyermekek Jézust ünnepélyesen fogadták és köszöntötték.

A szentélyekben ezen a napon délig misét tartanak, a templomokba rügyező fiatal fűzfavesszőket visznek. Ezeket megszentelésük után a tisztelendő szétosztja a hívők között. Ezt követően körmenetet tartanak, a templomi zászlók alatt körbehordva a kegytárgyakat. A templom körüli körmenetben Lázár-szombati dalokat énekelnek. Ezt az ünnepet a *gyermekeknek* szentelik, amikor is a gyermekeket új ruhába felöltöztetve kísérik a templomba. Az itt osztott fűzfavesszőkkel „megsuhintják” őket különböző jókívánságokat verselve: „Növekedj, mint a fűzfa” *Gyarapodj, mint a malac! Isten éltesse, hogy úgy nőjj, mint a fűzfa!* Hazatérve a fűzfavesszőket az ikon mögé tűzik, hogy áldást hozzanak a házra. Deszken ezen a napon a cigányasszonyok és cigánylányok házról házra járva ehhez a naphoz illő énekeket daloltak, jókívánságokat mondtak a háziaknak, akik ezért megajándékozták őket. Ezzel a nappal kezdődnek a húsvéti nagy ünnepek.

Nagyhét

Ezt a hetet a „szenvetés” hetének is hívják, amely alatt Jézus Krisztus urunk elárultatására, elfogatására és feláldoztatására emlékeznek. A templomokban ezen a héten különleges miséket tartanak, és ter-

mészetesen elvárják a hívőktől, hogy ezeken részt vegyenek. A legfontosabb napok a héten nagycsütörtök és nagypéntek. Az elsőn Szent Nagy Vasilij liturgiáját tartják. Ezen a napon teremtette meg az Úr az áldozás szent misztériumát, ezért ezen a napon áldoznak a hívők. A templomban e nap estéjén tizenkét evangéliumi részletet olvasnak Krisztus szenvedéséről, mialatt a hívők a templomban térdepelnek. Nagypénteken, amikor Krisztus megfeszítettetésére emlékeznek, a szentélyben délután feldíszítik az emelvényt (Krisztus sírja), amelyet leterítenek azzal a vászonnal, amely Krisztus sírba tételét ábrázolja. Ezt a terítőt „plastanica”-nak nevezik. Ezen a napon nem szólnak a harangok, hanem helyettük botokkal ütögetett deszka (kereplő) tompa hangja ad hírt a történetekről.

A háziasszonyok nagypénteken tojásokat festenek. A tojás a természet és az élet megújulásának szimbóluma. Ez a tojásfestés az egyik legszebb és legörömtelibb szokás, amely még a városokban sem szűnt meg. A háziasszony mielőtt hozzáfogna, imádkozik és keresztet vet, aztán a tojásfőző-festő edény vizébe egy kis szentelt vizet is tölt. Deszken a tojásokat hagymahéjjal színezték, de a festés előtt olvasztott viasszal díszítések rajzoltak rájuk. A tojásfestés szimbolikája arra emlékeztet, amikor szent Mária Magdaléna Rómába utazott, hogy az evangéliumot hirdesse. Ez alkalommal meglátogatta Tiberiust. Tisztelete jeléül piros tojást ajándékozott neki, és „Krisztus feltámad” szavakkal köszöntötte. Így köszöntik az emberek egymást ma is pünkösdig.

Nagyszombaton hajnali misét tartanak, valamint ezen a napon tesz meg az utolsó ünnepi előkészületeket is. A hosszú és szigorú böjtot követően sonkát főznek, hogy a család zsírosat ehessen húsvétkor. A feltámadás napján a templom körül körmenetet tartanak, azt követi a szentmise, ame-

lyen, elmondhatjuk, régen és ma is a legnagyobb számban vesznek részt a hívők, annál is inkább, mert a húsvéti köszöntést követően kitűnő alkalom kínálkozik egy kis beszélgetésre a parókia épületében.

Az ünnepi ebéd elmaradhatatlan része a főtt tojás, amelyekkel a gyermekek húsvéti játékot játszhattak. Ez abból állt, hogy a tojásokat egyenként marokba szorították, és keskenyebb végükkel összeütögették őket. Akinek a markában a tojás összetört, meghámozta és megette. A nyertes az volt, aki erősebb héjú tojást választott. A szemfülesebbje ezért gyöngytyúktojást szerzett, amelynek a héja keményebb, és így könnyen vált a játék nyertesévé.

Húsvét *másnapja* vendégeskedéssel telt. A násznagyot (kum) és a házból férjhez ment nővért látogatták meg, ajándékkal „üres kalácsot” vittek. Különösen érdekes esemény volt a *lánylocsolás*. Ezt a szokást a Bánátnak ezen a részén a szerbek a magyaroktól vették át, azonban már nagyon régóta a legszebb és legismertebb szokássá vált. A legények reggel szerb vászonból („bez”) készült törülközőkkel díszítették fel a fiákert és természetesen a lovakat is. Zenészek kíséretében mentek a lányos házakhoz locsolkodni. Régen erre a célra vizet használtak, manapság inkább kölnit. A lányos házaknál étellel és itallal tisztelték meg a legényeket, amit énekes táncos vi-

gasság követett. Szégyen érte azt, akit kihagytak vagy elfelejtettek. A locsolkodást este a „rogal” (sarki mulatság) követte, amelyen hajnalig tartott a nótázás és a tánc. *Harmadnapon az emberek kimentek a temetőbe*, mert ezen a vidéken fennmaradt az a megható szokás, hogy a festett tojásból a temetőbe is visznek az elhalt ősök sírjaira. Ez tanúskodik arról a népi hitről, hogy az Isten előtt minden ember egyforma, ezért az elhunyt elődök is át kell érezzék a feltámadás ünnepét. Ezzel befejeződik a húsvét ünnepélése, de a süteményből, tojásból és a sonkából a későbbi napokra is marad, hogy továbbra is emlékeztessenek Jézus Krisztus feltámadásának ünnepére, a húsvétra.

